

МІЖЧАСТИНОМОВНІ МОРФОЛОГІЧНІ ОМОНІМИ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ КОРПУСІ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЇХ ВИВЧЕННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

INTERPART-LANGUAGE MORPHOLOGICAL HOMONYMS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE CORPUS AND THE LANGUAGE-DIDACTIC PRINCIPLES OF THEIR STUDY IN HIGH SCHOOL

Стаття присвячена питанню міжчастини-мовної морфологічної омонімії, яка розглядається у межах мовної неоднозначності. Неоднозначність полягає в тому, що віднесення слова до тієї чи тієї частини мови є правомірним за гетерогенною класифікацією (контекстуальна зумовленість категорійного значення, актуалізація в одній формі кількох значень – категорійних).

Усталеним є визначення семантичної, фонетичної і словотвірної детермінації виникнення омонімії. Морфологічна омонімія апелює до загальнокатегорійного критерію (пов'язаного з лексико-семантичним рівнем), синтаксичного (транспозиція визначає зміну синтаксичної функції), урахування морфологічних властивостей слова.

У публікації розглянуто в межах синхронного перехідного явища іншомовні невідмінювані міжчастини-мовні омоніми (українське бароко – стиль бароко, дух бароко – барокові форми). Встановлено закономірність, яка визначає активність транспозиційної омонімії іншомовних невідмінюваних слів тематичних груп.

Лексикографічний опис міжчастини-мовних морфологічних омонімів дозволяє сформулювати реєстр типів і моделей омонімів, опри явити контекстуальний фон транспозиційної омонімії, що сприятиме досягненню точності і правильності в уживанні міжчастини-мовних омонімів у комунікації, перекладацькій практиці.

З огляду на те, що текстовий корпус визначає морфологічне маркування омонімів, розгляд проблеми транспозиції омонімії майбутніми філологами у фаховій підготовці рекомендовано на основі застосування текстоцентричного підходу. У публікації наведено низку завдань, розроблених на основі текстоцентричного підходу, які передбачають спостереження над синхронним явищем транспозиції, процесом формування перехідної частини мови на основі вихідного лексико-граматичного класу; укладання словника міжчастини-мовних морфологічних омонімів; банку контекстуальних уживань, що визначають транспозицію іншомовних невідмінюваних іменників / прикметників.

Ключові слова: українськомовний корпус, лексико-семантична система, омонімічні відношення, міжчастини-мовні морфологічні омоніми, транспозиційна омонімія, лексикографічний опис омонімів, майбутні філологи, текстоцентричний підхід, культура уживання омонімів, перекладацька практика, комунікація.

The article is devoted to the issue of cross-linguistic morphological homonymy, which is considered within the limits of linguistic ambiguity. The ambiguity lies in the fact that the attribution of a word to one or another part of the language is legitimate according to heterogeneous classification (contextual conditioning of a categorical meaning, actualization of several categorical meanings in one form).

The definition of semantic, phonetic and word-forming determination of the occurrence of homonymy is established. Morphological homonymy appeals to the general category criterion (related to the lexical-semantic level), syntactic (transposition determines the change of syntactic function), taking into account the morphological properties of the word.

The publication examines foreign-language invariable cross-participial homonyms (Ukrainian baroque – baroque style, baroque spirit – baroque forms) within the framework of the synchronous transitional phenomenon. A regularity has been established that determines the activity of transpositional homonymy of foreign language indeclinable words of thematic groups.

The lexicographic description of cross-linguistic morphological homonyms makes it possible to form a register of types and models of homonyms, to reveal the contextual background of transpositional homonymy, which will contribute to the achievement of accuracy and correctness in the use of cross-linguistic homonyms in communication and translation practice.

Considering the fact that the text corpus determines the morphological marking of homonyms, consideration of the problem of transposition of homonymy by future philologists in professional training is recommended based on the use of a text-centric approach. The publication presents a number of tasks developed on the basis of a text-centric approach, which involve observing the synchronous phenomenon of transposition, the process of forming a transitional part of the language based on the original lexical-grammatical class; compiling a dictionary of inter-partial morphological homonyms; a bank of contextual usages that determine the transposition of foreign-language indeclinable nouns / adjectives.

Key words: Ukrainian-language corpus, lexical-semantic system, homonymous relations, inter-participial morphological homonyms, transpositional homonymy, lexicographic description of homonyms, future philologists, text-centric approach, culture of using homonyms, translation practice, communication.

УДК 378.016:811.161.2'373.423
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.2.6>

Мишеніна Т.М.,

докт. пед. наук, канд. філол. наук, професор, професор кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету

Качайло К.А.,

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Явище омонімії розглядається традиційно на рівні лексичної транспозиції (омонімія й полісемія), що актуалізує на сучасному етапі розвитку питання лінгвістичного статусу міжчастини-мовних омонімів та розроблення тактик і стратегій їх використання

у перекладацькій практиці загалом, формування банку рекомендованих відповідностей зокрема. Міжчастини-мовні омоніми становлять етимологічно споріднені мовні одиниці, що віднесені до різних частин мови шляхом транспозиції, що зумовлює зміну їх синтаксичної функції.

У вивченні лексикології навчально-пізнавальний і науково-дослідницький пошук здійснюють на основі реалізації лінгводидактичної моделі (визначення лінгвістичного статусу міжчастиномовних омонімів; класифікація міжчастиномовних омонімів; функції міжчастиномовних омонімів; функціонування міжчастиномовних омонімів у текстах різних стилів; культура уживання міжчастиномовних омонімів (точність, правильність); використання міжчастиномовних омонімів у перекладацькій діяльності; помилки перекладу, спричинені неправильним уживанням аналізованих одиниць).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Явище омонімії у її лексико-семантичному потрактуванні, проблемні питання розмежування омонімії й полісемії; класифікація омонімів шляхом з огляду на теорію перехідності слів дозволяють простежити динамічні процеси між частиномовного переходу загалом, визначити лінгвістичний статус міжчастиномовних омонімів зокрема (Н. Глібчук, У. Добосевич [7, с. 9–11], О. Бондар, Ю. Карпенко [1, с. 233–236], І. Вихованець, К. Горденська [2, с. 17, 20], О. Шипнівська [8, с. 6–9]).

Навчально-пізнавальний і науково-дослідницький пошук у змісті фахової підготовки майбутніх за умови спостереження над перехідними явищами в текстах різних стилів сприяє осмисленню механізму виникнення міжчастиномовних омонімів, з одного боку, виявляти культур їх уживання в у фаховому мовленні, а також перекладацькій практиці зокрема. Ефективним у дослідженні синхронних явищ перехідності, їх контекстуального чинника, вивченні міжчастиномовної морфологічної омонімії у змісті фахової підготовки майбутніх філологів є застосування текстоцентричного підходу (З. Бакум, Н. Бондаренко, О. Горда, Н. Коверсун, С. Чередник).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У вивченні явища омонімії апелюють насамперед до критеріїв розмежування омонімії й полісемії, причин виникнення омонімії (семантична (*Порох 1–1*. Дрібні тверді частинки, які зависають у повітрі або осідають на поверхні чого-небудь; пил, курява. 2. Що-небудь не варте уваги, таке, що не має справжньої цінності й значення. 3. Про людину – вживається перев., щоб підкреслити її тлінність або нікчемність. *Порох 2* – Вибухова речовина, яку застосовують для стрільби з вогнепальної зброї та для виготовлення снарядів і патронів [6, Т. 7, с. 284]), фонетична (*лава* (довга дошка для сидіння) – *лава* італ. lava (розплав глибинних мас) і словотворча (*стан*), визначення їх лінгвістичного статусу і функційного потенціалу. Залишається дискусійним питання визначення лінгвістичного статусу та класифікації міжчастиномовних морфологічних омонімів, застосування гетерогенної класифікації частин мови задля їх виокремлення (*жаль* – іменник, прислівник;

гірко – прислівник, вигук; *асорті* – іменник, прикметник).

У фаховій підготовці майбутніх філологів лінгводидактичний ресурс доцільно формувати з текстів різних стилів (корпусу текстів сучасної української мови), що дозволить простежити синхронні перехідні явища у межах лексико-граматичних класів (виокремлення типів міжчастиномовних морфологічних омонімів), а також на рівні культури уживання дотримуватися точності і правильності, у перекладацькій практиці сприятиме досягненню адекватності в передаванні інформації.

Мета статті – описати міжчастиномовні морфологічні омоніми українськомовного корпусу (на прикладі іншомовних невідмінюваних слів) і розкрити лінгводидактичні засади їх вивчення у вищій школі в аспекті проблеми їх лінгвальної неоднозначності.

Виклад основного матеріалу. У фаховій підготовці майбутніх філологів на етапі вивчення лексики, засвоєння лексико-фразеологічних норм сучасної української мови лексикографічна робота, спостереження над мовним матеріалом відповідно до текстоцентричного підходу [2, с. 145–146], який уможливорює розроблення лінгводидактичної моделі в навчанні мови, сприяють не лише виробленню функціональної грамотності в перекладацькій практиці, але також підвищенню культури уживання мовних одиниць, зокрема – омонімів. Лексикографічна робота майбутніх філологів спрямована також на укладання авторського словника з дотриманням принципів розмежування й опису міжчастиномовних омонімів, ілюстрацією прикладами, що становлять фрагменти текстів різних функціональних стилів.

Доречне уживання іншомовних невідмінюваних міжчастиномовних омонімів апелює насамперед до розгляду системних взаємозв'язків мовних одиниць у складі лексико-семантичної системи української мови, лексики за походженням, шляхів розширення лексичного складу унаслідок конвергентних процесів. Запозичений шар української мови охоплює 10–12% мовних одиниць, що надходять до української мови шляхом безпосередніх контактів з іншими мовами; надходження нових слів через посередництво інших мов [1, с. 246]. Закономірністю, що визначає динаміку поповнень запозиченнями, є розвиток галузей. Зокрема, новітніми запозиченнями в українській мові є суспільно-політична, фінансово-економічна, спортивна й мистецька лексика, лексика інформаційних напрямів, назви осіб за фахом. Одним із шляхів поповнення мовної системи є також явище транспозиції, сутність якої полягає у зміні синтаксичної функції слова, що зумовлює зміну категоріального значення слова. Зміна категорійного значення слова визначає зміну лексичного значення (змінювана синтаксична позиція зумовлює

градацію процесу семантичного завершення), відповідно, формує нові морфологічні ознаки [3, с. 17, 20; 9, с. 8–9].

Міжчастиномовні омоніми презентовані такими моделями, як-от: ад'єктив – іменник (*легкодухий, підлеглий; майбутнє життя – наше майбутнє, майбутнє України*); дієслово – іменник (*твори, каменів, дурили*); дієслово – ад'єктив (*ворожу, шатну, рідним, похмурій*); прислівник – форми повнозначних частин мови (*весною, надмір, дорожче*); звуконаслідувальне слово – дієслово (*бац, бульк, бух*).

У межах нашого дослідження стане спостереження над міжчастиномовними морфологічними омонімами сучасної української мови в межах синхронного перехідного явища (транспозиційної омонімії), що засвідчує транспозицію *іменник – ад'єктив*.

У лінгвістичній літературі подаються різні визначення прикметника. Усталеним є визначення прикметника як самостійної частини мови, що виражає статичну (непроцесуальну) ознаку предмета, граматично виявлену в синтаксично залежних граматичних категоріях роду, числа і відмінка. Водночас явище транспозиції іменника через зміну синтаксичної функції у прикметник актуалізує питання класифікації транспонованого субстантива в ад'єктив, оскільки невідмінюваний ад'єктив, що має постпозицію стосовно субстантива, не узгоджується з іменником у роді, числі і відмінку; змінюється за родами, числами і відмінками, у реченні виконує роль означення або іменної частини складеного присудка, а також відповідає на питання який? яка? яке? чий? чия? чие?

Позиції науковців апелюють до визначальної *ознаки предмета* (О. Григор'єв, С. Доломан, Ю. Лисенко), *постійної (статичної) чи непроцесуальної ознаки* (О. Безпояско, І. Білодід, І. Вихованець, К. Городенська, А. Грищенко, О. Пономарів).

Викладене вище дозволяє узагальнити, що визначення невідмінюваних транспонованих прикметників на кшталт *колір беж, бордо, хакі; пальто хакі, сукня електрик, хустинка бордо* лише за семантичним або лише за морфологічним принципом не дозволяє уніфікувати віднесення однозначно (за категорійним значенням ідеться про атрибутивність (виражає статичну ознаку предмета безпосередньо або через його стосунок до інших предметів чи явищ); за морфологічними характеристиками не мають залежних від означуваного іменника категорій роду, числа відмінка). Лінгвістичний статус визначаємо як прикметник (транспонований / ад'єктивований субстантив); аналітичний прикметник, розгляданий у межах транспозиційної омонімії.

Майбутні філологи спостерігають над процесами транспозиції невідмінюваного іменника

в прикметник, обґрунтовують позицію частиномовного їх віднесення; укладають банк іншомовних невідмінюваних міжчастиномовних омонімів, що послугує активним ресурсом у перекладацькій практиці і сприятиме досягненню точності перекладу.

Робота майбутніх філологів із невідмінюваними термінами передбачає спостереження над явищем транспозиції (синтаксичний критерій), з одного боку, виокремлення тематичних груп термінів, що мають транспозиційну активність (загальночастиномовне значення, що корелює з лексико-семантичним рівнем; родові поняття (*кольоратив – колір беж*), з іншого.

За нашим спостереженням, невідмінюваний ад'єктив перебуває в постпозиції і вказує на: 1. Спектральний вимір (*колір беж, сукня бордо, блуза електрик, сумка маренго, краватка фрез, військова форма хакі*). Зауважимо, що точність у передаванні кольору у перекладацькій практиці досягається також шляхом добору кольористичних відповідників синонімічного ряду сучасної української мови, наприклад, відповідники зі спектру *червоний – оранжевий – жовтий* реалізують складний відтінок різної міри контрасту, тону і яскравості: **Беж**, прикм., невідм. Те саме, що бежевий. *Колір беж. Бежевий*, а, е. Світло-коричневий з кремовим відтінком. *Босоніжки бежевого кольору* [6, Т. 1, с. 118]. Аналізований відтінок може передаватися через актуалізацію того чи того тону, відтінок почасти становить національно позначену лексику. **Брунатний** (колір), *коричневий, світло-коричневий, каштановий, шоколадний, брунастий, бронзовий, густобрунатний, світло-брунатний, бурий, дубовий, темно-липовий* [5, с. 22]; **Жовтий** (колір), *золотий, соняшниковий, цитриновий, половий, пшеничний, пшенично-сивий* [5, с. 100]. 2. Тканину певної структури; виріб, вироблений із тканини (тканина *букле, гофре, джерсі, ліберті, піке*). Терміни мають словотвірний потенціал: *гофре – креп-гофре; гофрувати – гофрування, гофрувальний, гофрований*. 3. Різновиди покроїв, фасонів, стилів одягу (покрій *апаш, виріз / зона декольте, форма кльош, покрій реглан, спідниця / жалюзі плісе, покрій фантазе*). Оскільки внутрішня структура термінів містить семему процесу, діяльності, спрямованої на трансформацію структури тканини або надання певної дизайнерської форми, терміни мають словотвірну тяглість: *декольте – декольтований, декольте – декольтувати; плісе – плісейований, плісе – плісерувати*. 4. Назви напрямків і стилів мистецтва (стиль / напрям *бароко, модерн, ню, ретро, рококо*). Терміни засвідчують словотвірний потенціал: *бароковий стиль, бароковий дух, барокізувати інтер'єр*. 5. Назви понять у галузі музики (темп *крещендо, рух легато, темп модерато, штрихи стакато*). 6. Назви видів

кулінарних виробів (фруктове / овочеve асорті, картопля фри).

Оприямимо навчально-пошуковий і науково-дослідницький пошук майбутніх філологів, що відтворює освітню практику, на прикладі іншомовних невідмінюваних міжчастиномовних омонімів (субстантив – ад'єктив).

Наприклад, невідмінюваний іменник, мистецький термін *бароко*, с. р. – стиль у європейському мистецтві, що розвивався з кінця XVI до середини XVIII ст., якому притаманні декоративна пишність, чіткі витіюваті форми, величність та динамізм [9, с. 40], пор.: **Українське бароко**. ...<Україна, гідна наслідниця старої східної й елліністичної культури, приймала із Заходу тільки ті форми й тільки в такому їхньому застосуванні, які не суперечили її виробленому естетичному світоглядові. Тільки на такому підготовленому для співтворчого сприйняття західних впливів міг постати новий стиль, що його поки що умовно погодимося звати **українським бароко**> [4, с. 500–501]; *Герби, портрети, панегіричні «тезиси» з буйною алегорично-символічною бутафорією починають відбивати в собі й характер епохи, яка знайшла собі споконвічний вираз в архітектурі українського бароко* [4, с. 519].

Мистецький термін функціональний у науковому й художньому стилях, що засвідчує стилетвірний потенціал, де форма стає підґрунтям для метафоричного перенесення: *І слабкими будуть мої аргументи про Пилипа Орлика й козацьке бароко. Або про Веделя і заквітчаний барвінком меч (Юрій Андрухович); Вночі при місяці більше, ніж удень, вражає тебе оце розкотисте зачіплянське бароко з кетяжистих акацій та виноградного буйнолістя (Олесь Гончар).*

Транспозиція іменника *бароко* визначає постпозицію ад'єктива до іменника (ад'єктив не узгоджується з іменником у роді, числі, відмінку): *стиль (який?) бароко, напрям (який?) бароко, розпис (який?) бароко, культура (яка?) бароко, стилізація (яка?) бароко*, напр.: *Центром розвитку нового мистецтва бароко на межі XVI–XVII ст. був Рим, архітектура якого типова для епохи бароко. Основна соціальна основа бароко – дворянська культура епохи абсолютизму* [7, с. 186].

У фаховій підготовці майбутніх філологів робота з омонімами має такі напрями навчально-пізнавального й науково-дослідницького пошуку:

– визначення лінгвістичного статусу омонімів у мовній системі;

– виокремлення міжчастиномовних омонімів з урахуванням гетерогенної класифікації частин мови (на основі семантичного (іменник – предметність; прикметник – атрибутивність), синтаксичного (іменник – синтаксична функція підмета, частини складеного іменного присудка, додатка, обставини; прикметник – частина складеного

іменного присудка, неузгоджене означення) й морфологічного критеріїв);

– лексикографічна робота з омонімами;

– спостереження над явищем транспозиції, що спричиняє виникнення міжчастиномовних морфологічних омонімів;

– функціонування міжчастиномовних омонімів у текстах різної стильової приналежності;

– застосування прийомів і тактик у перекладацькій діяльності задля уникнення помилок перекладу; вироблення функціональної грамотності майбутніх філологів у використанні омонімів; досягнення точності і правильності в перекладі.

Наводимо завдання, рекомендовані у вивченні розділів «Лексикологія сучасної української літературної мови», «Лексикографія» (дисципліна «Сучасна українська літературна мова»); «Лексико-фразеологічні основи перекладу», «Нормативні аспекти перекладу» (дисципліна «Теорія і практика перекладу»); 014.01 Середня освіта (Українська мова і література); освітня програма «Українська мова і література, зарубіжна література. Англійська мова»; «Українська мова і література, зарубіжна література».

Завдання. Послугуючись словником іншомовних слів або словником української мови, укладіть тематичні групи невідмінюваних іншомовних термінів (тканина певної структури; виріб, вироблений із тканини; різновиди покровів, фасонів, стилі одягу). Визначте їх лінгвістичний статус. Простежте динамічні процеси в системі іменникових частин мови на прикладі транспозиції.

Довідка. *Декольте*, невідм., сер. 1. Виріз у верхній частині жіночого одягу. *Вузьке декольте* [6, Т. 4, с. 26]. Ад'єктивація іменника спостережувана у зміні синтаксичної функції, прикметник реалізує атрибутивність як категорійну ознаку і має постпозицію до іменника. 2. у знач. прикм. *Декольтований. Сукня декольте. Трикутник декольте. Виріз декольте.*

Завдання. Уведіть у речення омоніми *міні, максі*, надайте їх семантичні і граматичні характеристики.

Завдання. Схарактеризуйте синтаксичні і стилістичні характеристики омонімів – іншомовних невідмінюваних термінів – шляхом добору із текстів різної стильової приналежності.

Завдання. Здійсніть спостереження над текстом наукового стилю. Схарактеризуйте міжчастиномовні омоніми, прокоментуйте явище транспозиції, виникнення вторинних значень у частинах мови. Чи можна віднести мовні одиниці до синтаксичних синонімів, напр. *культура бароко – барокова архітектура?* Укладіть банк даних задля лексикографічного оброблення. Відновіть словосполучення шляхом добору головного слова.

Бароко відобразив прогресивні уявлення про єдність, безмежність і багатояїття світу,

уявлення про вічний рух Всесвіту; у **бароко** знайшли відбиття природні стихії, людина, яка стала прийматися як частина світу [7, с. 187]; Життєрадісні, реалістичні начала властиві **бароко** у Фландрії (живописні П. Рубенс, А. ван Дейк, Ф. Снейдерс) [7, с. 187]; **Барокова театралізація** життя – популярність опери, кантати, ораторії, алегоричних церемоній, високомовності довгих перук, парчевих драпувань та емблем – нагадувала про те, що світ є облудною мішурою і настане час знімати маски й опускати завісу [7, с. 187]; Оптичні ефекти **барокової архітектури** (собор св. Петра в Римі, арх. Л. Берніні) стверджували принцип загальної перетворюваності і всемогутності ілюзій [7, с. 187].

Завдання. Ознайомтеся з текстом наукового стилю, прокоментуйте явище морфологічної транспозиції. Розширте список перекладацьких варіантів Ad + Substantiv (до 15 одиниць).

У XVII столітті український вельможа князь Януш Заславський будує **барокові монастир і костьол** бернардинів у Заславі [4, с. 501]; На залишках стін, на фундаментах княжих церков зростали будівлі із сучасним – ренесансовим, а відтак – **бароковим оформленням** [4, с. 502]; Горою апостолів біжить фрриз «Богородичних празничків», а завершують іконостас пророки з пергаментами в руках, в овальних рамах, прикрашених **бароковою орнаментикою** [4, с. 509]; Спаська церква Мгарського монастиря. **Характер плану бароковий**, розподіл просторових мас споріднений із таким же у староукраїнській архітектурі, а те, що надає будівлі суто українського характеру, – це її скульптурна декорація, мотиви якої мають безпосередність і свіжість народної орнаментики [4, с. 514]; Коштами Мазепи на старій Кирилівській церкві в Києві збудовані чотири наріжні бані й пишній **бароковий причілок** на фасаді [4, с. 515]; Декоративним акордом Святоюрського собору є окапи й **рококо-хімерні капітелі пілястрів**. Як і годиться будівлі, зродженій з **барокового духу**, вся сила виразу сконцентрована в могутньому акорді форм чоловічої фасади [4, с. 526].

Завдання. Схарактеризуйте явище морфологічної транспозиції і вербалізації. Послугуйтеся словником іншомовних слів, випишіть іншомовні невідмінювані омоніми на позначення мистецьких напрямів, промодельюйте транспозиційні зміни (морфологічну ад'єктивізацію, вербалізацію).

У будівництві Мазепи приходять до слова два напрямки. Один, у репрезентативних будівлях, – українізує західноєвропейську **барокову базиліку**, другий – **барокізує конструкцію** української дерев'яної **архітектури** [4, с. 514].

Підготуйте коротку довідку (до 1800 знаків) за темою «Українська культура бароко».

Завдання. Ознайомтеся зі словниковою статтею. Прокоментуйте явище транспозиції на прикладі міжчастиниомовних омонімів **рококо** (іменник) – **рококо** (ад'єктив). Уведіть омоніми в речення або доберіть речення із текстів мистецького напрямку, художніх текстів.

До кожного тематичного блоку наведено додатковий навчально-дослідницький коментар.

Рококо – архітектурний і декоративний стиль XVIII ст., який виник у Франції і відзначається вишуканою складністю форм і вигадливим орнаментом [8, с. 433].

На зміну буйному й **пишному бароко** прийшов у тогочасні столиці світу – Парижі легкий і безтурботний **стиль рококо** [4, с. 520]; Цілість Святоюрського собору у Львові закінчено в 1762 р., але як її план, так і основні частини її корпусу належать до першої половини XVIII в., тобто до часу всевладного володіння **стилю рококо** [4, с. 524] – доберіть синоніми до означального компонента до стилів **бароко**, **рококо**; подайте синонімічні варіанти, які б засвідчували релевантність використання міжчастиниомовних омонімів у перекладацькій практиці.

У творах Івана Барського (1713–1785) відживає **українське бароко**, яке вже пройняте впливами **двірського рококо** й того, що надходить йому на зміну класицизму [4, с. 523] – подайте стислий коментар про сутність українського бароко в обраному стилі (науковий / публіцистичний).

Крізь **рококову браму** з придавленого аркою будови св. Юра й постатями святих на розірваному луці входимо на прямокутне церковне подвір'я. Ліворуч – корпус капітульних будинків зі стінами, розчленованими **рококовими пілястрами** на прямокутні плафони, оживлені вікнами в **рококовому обрамуванні** [4, с. 525] – укладіть до 10 прикладів для перекладного словника, який засвідчує можливі варіанти опису напрямів мистецтва бароко / рококо через поєднання ад'єктива й субстантива, що вказує на об'єкт матеріальної культури (інтер'єр, екстер'єр).

Завдання. Описати, як ви розумієте форми, що зазнали транспозиції, подайте варіанти перекладу слов'янськими мовами. Сформувати ряд форм стилів бароко й рококо, скориставшись навчальною й довідковою літературою мистецького напрямку; через віртуальну подорож до вітчизняних і світових музеїв.

Основним архітектонічним елементом св. Юра є **помпатичне, репрезентативне бароко**. На його тлі кинута мережка **хімерної рококової орнаментики**, з якою зовсім не свариться класичне оформлення портиків **рококової** у своїй основі **владичної палати** [4, с. 525].

Завдання. Гаслом античної культури став загальновідомий вислів Ars longa, vita brevis. Розкрийте сутність античного мистецтва класичної

доби через цей вислів. Доберіть гасла (усталені вислови вітчизняних / зарубіжних митців) до доби бароко й рококо (вітчизняна і світова культура). Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання. Ознайомтеся зі словниковими статтями. Доберіть зі Словника синонімів української мови співвідносні синоніми до описаних кольорів. Подайте рекомендації до перекладного словника стосовно адекватного добору спектральних відповідників. Окресліть стилістичну потенцію кольоративів у вітчизняному і світовому письменстві.

Електрик, невідм., прикм. Голубий або синій з сірим полиском [6, Т. 2, с. 467]. *Колір електрик*.

Індиго, невідм., сер. 1. Багаторічна тропічна бобова рослина, з листя якої добувають темно-синю фарбу. 2. Барвник, темно-синя фарба, яку тепер виробляють хімічним способом, а раніше добували з цієї рослини. *Колір індиго, барвник індиго. Індиговий*, а, е. 1. Прикм. до індиго. 2. Який має колір індиго (у 2 знач.); темно-синій [6, Т. 4, с. 26].

Хакі. 1. прикм., невідм. Сірувато-зелений з коричневим відтінком – *Колір хакі*. 2. у знач. ім., невідм., сер. Тканина або одяг такого кольору (перев. у військових). *Виразні хакі. Військові хакі*. [6, Т. 11, с. 12].

Текстоцентричний підхід у вивченні міжчастининомовних морфологічних омонімів дозволяє спостерігати над синхронним явищем транспозиції, виокремлювати омоніми в контексті за критеріями загальнокатегорійності, морфологічними властивостями слова, синтаксичним критеріями; визначати потенційні морфологічні омоніми. На рівні культури уживання міжчастининомовних морфологічних омонімів ідеться про комунікативно-стилістичні якості – точність, правильність.

Висновки та перспективи дослідження. Міжчастининомовну морфологічну омонімію розглядають у межах типу мовної неоднозначності, оскільки лінгвістичний статус таких мовних одиниць визначають із застосуванням гетерогенної частиномовної класифікації. У вивченні міжчастининомовних морфологічних омонімів рекомендовано

застосовувати текстоцентричний підхід, що дозволяє здійснити спостереження над контекстуально зумовленим категорійним значенням, синтаксичною транспозицією, сформуванню реєстру типів і моделей міжчастининомовних морфологічних омонімів, визначити потенційні ряди; укласти словник, який репрезентує контекстні умови актуалізації значень міжчастининомовних омонімів. Лексикографічна робота сприяє розвитку культури уживання омонімів у комунікації, перекладацькій діяльності.

Перспективами подальших розвідок є формування фонду міжчастининомовних морфологічних омонімів сучасної української мови й подальше його використання у зіставно-типологічному вивченні мов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Лексикологія. Лексикографія. *Сучасна українська мова* : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. С. 195–354.
2. Бондаренко Н. Текстоцентрична система вивчення державної мови: теоретичний і практичний аспекти. *Державотворча й об'єднувальна функції української мови: реалії, здобутки, перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-метод. семінару. Ужгород, 2009. С. 143–153.
3. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : Пульсари, 2004. С. 17, 20.
4. Історія української культури / за загал. ред. І. Крип'якевича. Київ : Либідь, 2002. 656 с.
5. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Львів : БаК, 2008. 512 с.
6. Онлайн-версія академічного тлумачного «Словника української мови» в 11 томах (1970–1980). URL : <http://sum.in.ua> (<http://sum.in.ua>).
7. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Погорілий Д. Є. Кредитно-модульний курс культурології : навчальний посібник. Київ : Фірма «Інкос» Центр навчальної літератури, 2006. 368 с.
8. Словник міжчастининомовних омонімів сучасної української мови. Н. Глібчук, У. Добосевич. Львів : Априорі, 2016. 640 с.
9. Шипнівська О. О. Міжчастининомовна морфологічна омонімія сучасної української мови : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 192 с.